УДК 338.43.01:636.2:658.512

Володимир Миколайович ОРЕЛ

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту,
Миколаївська філія ПВНЗ «Європейський університет»

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У ПРОМИСЛОВОМУ СВИНАРСТВІ

Орел, В. М. Економічна ефективність організаційно-економічних відносин у промисловому свинарстві [Текст] / Володимир Миколайович Орел // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2015. – Том 19. – № 3. – С. 76-79. – ISSN 1993-0259.

Анотація
Стаття присвячена сучасному інтенсивному свинарству, яке якісно змінює характер праці в основному виробництві, перетворює оператора в промислового робітника, що має вузьку спеціалізацію, пов'язану з обслуговуванням конкретної групи тварин і використовує високотехнологічне обладнання. Особливістю засобів сучасного виробництва є високий рівень автоматизації процесів, що дозволяє оператору зосередитися на обслуговуванні тварин. Однак низка технологічних операцій (годування, підтримання мікроклімату, освітленості та ін.) вимагають від оператора знань і навичок з найпростішого налагодження та регулювання обладнання. Промислове свинарство є потоковим виробництвом з жорстким ритмом, суворою циклічністю окремих процесів, високою інтенсивністю праці.

Ключові слова: *промислове свинарство; заробітна плата; структура витрат; собівартість товарної продукції; кваліфікація виробничого персоналу; час професіоналізації; трудовий процес.*

Volodymyr Mykolayovych OREL

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Economics and Management,
PVNZ «European University» (Ukraine), Mykolaiv Branch

ECONOMIC EFFICIENCY OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC RELATIONS IN INDUSTRIAL PIG FARMING

Abstract
The article is devoted to modern intensive pig farming, which is qualitatively changing the nature of work in the main production, the operator is gradually turning into the industrial worker. Such a worker has a narrow specialization which is associated with servicing of specific group of animals and with the use of high-tech equipment. The peculiarity of the modern means of production is the high level of process automation, allowing the operator to concentrate on serving animals. However, a number of technological operations (feeding, maintenance of microclimate, lighting, etc.) requires from the operator knowledge of the simplest configuration and regulation of the equipment. Industrial pig production is streamed from the harsh cycles of individual processes, high intensity of work.

Keywords: *industrial pig farming; wages; cost structure; cost of commodity production; qualified production personnel; time professionalization; working process.*

JEL classification: P120

Вступ

Заробітна плата є найважливішим елементом організаційно економічних відносин сучасного виробництва. Про це свідчить розмаїття аспектів дослідження проблематики в економічній теорії. Однак

© Володимир Миколайович Орел, 2015

на практиці оплата праці найчастіше розглядається в контексті витрат на виробництво або як інструмент мотивації працівників до досягнення кінцевих результатів господарського суб'єкта. Деякі напрямки сучасних організаційно-економічних відносин у галузі свинарства з точки зору загальних та поверхневих закономірностей розвитку промислової системи у пострадянський період знайшли своє висвітлення в роботах вчених та економістів В. Андрійчука, І. Бойчик, Б. Пасхавера, П. Саблука, О. Шпикача, Ю. Юрчишина та інших.

Проте на сучасному етапі розвитку промислової сфери проблеми організаційно-економічних механізмів розвитку свинарських підприємств та їх економічних відносин залишаються такими, що потребують подальших наукових розвідок.

Мета статті

Мета статті – дослідити всі фактори, які впливають на організаційно-економічні відносини у сфері свинарства, та покращити їх.

Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасному промисловому свинарстві заробітна плата (з нарахуваннями) займає менше 10 % у собівартості продукції. Структуру витрат у галузі наведено в таблиці 1. Домінуючою статтею витрат на виробництво є корми. Друге місце в рейтингу витрат займають ті, що пов'язані з енерго- і водозабезпеченням [1]. Для підприємств, побудованих після 2007 року і які перебувають в стадії окупності, третьою за значущістю статтею витрат є амортизація. Чисельність виробничого персоналу сучасних свинокомплексів мінімальна. Так для стандартного модуля продуктивністю 25 тисяч товарних свиней на рік, штатна чисельність становить близько 30 осіб, у т. ч. 18 операторів. Заробітна плата посідає четверте місце, і тому її роль як важливого чинника зниження витрат не варто перебільшувати.

Таблиця 1. Структура собівартості товарної продукції на ТОВ «Таврійські свині» за 2012 рік

Показник	%	Рейтинг
Корми	47,4	1
Засоби захисту тварин	2,8	5
Електроенергія	3,8	2
Водопостачання	2,1	
Газ	5,6	
ПММ	0,8	
Заробітна плата з ЄСП	7,4	4
Амортизація ОС	8,5	
Інші прямі витрати	0,3	
Прямі витрати всього	78,7	
Загальновиробничі витрати	16,6	
Виробничі витрати всього	95,3	
Управлінські витрати	4,7	
Витрати всього	100	

Значення оплати праці різко зростає, якщо розглядати її як інструмент мотивації працівників. Дослідження показують, що на практиці в тваринництві та свинарстві використовується велика кількість різних підходів до форм і систем оплати праці – поєднання індивідуальної оплати праці з колективними формами матеріального стимулювання, грошової оплати з натуральною, відрядної – з погодинною [2]. Причому всі вони розробляються в господарствах самостійно і зазначаються у колективному договорі з працівниками.

У промисловому свинарстві найчастіше використовується почасово-преміальна система оплати праці. Тарифна (погодинна) частина заробітної плати, як правило, не диференціюється за виробничими ділянками. Підвищений тариф встановлюється для старших операторів. Преміальна, стимулювальна частина оплати праці залежить від економічних показників підприємства. Низка підприємств використовує систему преміювання за кінцеві результати праці працівників конкретних виробничих дільниць (опоросу, відгодівлі та ін.), однак вони мають одиничний характер.

Роль оператора в забезпеченні ефективності виробництва дуже висока, а ціна його кваліфікації та ставлення до роботи багаторазово перевищує вартість робочої сили. Недостатньо компетентний і відповідальний оператор на ділянці опоросу може звести нанівець усі переваги генетичного потенціалу тварин. Від компетенції фахівців і операторів, зайнятих на стадії відтворення, залежить підтримання

оптимальної структури маточного стада, яке безпосередньо впливає на товарну продуктивність підприємства на найближчі 1,5 – 2 роки.

Вимоги до кваліфікації виробничого персоналу окремих ділянок повинні бути тим вищі, що вища значущість їхньої праці. З цим повинна корелюватись тарифна частина оплати праці. На практиці ж оператор ділянки відгодівлі найчастіше отримує однакову заробітну плату з оператором ділянки опоросу, а праця фахівця зі штучного осіменіння цінується однаково з працею оператора ділянки дорощування. Додатковим аргументом на користь необхідності диференційованої тарифікації персоналу різних ділянок виробництва є час, необхідний для підготовки відповідного працівника, наявність відповідних базових знань і навичок, досвіду роботи за професією і т. п. Трудові процеси в сучасному свинарстві відрізняються високою продуктивністю та інтенсивністю. З огляду на це, розраховується штатна чисельність виробничого персоналу. На кожній з ділянок комплексу на 25 тисяч товарних голів на рік працює не більше 2-3 операторів. У цих умовах об'єктивною необхідністю належної організації виробничих процесів є взаємозамінність працівників. А керівника, фахівців і операторів, які не мають знань і навичок для заміщення працівників інших ділянок, слід оцінювати, як тих, що не володіють необхідними компетенціями для роботи в сучасному інтенсивному свинарстві.

Для умов інтенсивного свинарства система оплати праці повинна формуватися з чотирьох частин: 1) тарифної ставки; 2) доплати за суміщення (заміщення); 3) премії за досягнення індивідуальних цільових показників; 4) премії за загальні результати роботи [3]. Співвідношення між окремими елементами повинні встановлюватися індивідуально на кожному підприємстві, з урахуванням сформованих рівнів оплати праці, фінансових можливостей і т. д. Відповідні підходи мають бути апробовані в різних умовах і стосовно до різних стадій життєвого циклу підприємства. Але наш досвід показує, що тариф повинен займати в загальній оплаті праці не менше 50-60 %. Тільки так можна на практиці підтвердити пріоритетне значення компетенцій працівників в умовах високотехнологічного виробництва.

Найбільш важливим етапом є тарифікація трудових процесів. Оскільки найближчими роками попит на кваліфіковану робочу силу буде значно перевищувати пропозицію, особливо в основних регіонах розвитку свинарства, то слід орієнтуватися на підготовку і перепідготовку (спеціалізацію) робітників і фахівців на самих підприємствах. Основним критерієм має бути час професіоналізації, – період часу, необхідний для підготовки працівника відповідної кваліфікації (таблиця 2). Не слід боятися того, що тарифна ставка оператора ділянки штучного осіменіння буде на 50-70 % вище, ніж у оператора ділянки відгодівлі [4]. Диференціація тарифного заробітку повинна бути стимулом у підвищенні кваліфікації.

Таблиця 2. Оцінка основних професій галузі «Свинарство» за їх компетентнісним рівнем і часом на отримання професійних навичок

Рівень	Вимоги до трудового процесу	Час професіоналізації	Основні види професій (приклади)
0	Не вимагає будь-якої спеціальної підготовки	-	-
1	Мається на увазі виконання кола робіт, більша частина яких повторювана і передбачувана	Мінімальна наявність пропозицій на ринку праці	Сторож, робочий дезбар'єру
2	Передбачається використання знань для виконання певного кола робіт. Деякі з робіт є складними, нетиповими і припускають незначний ступінь відповідальності і самостійності. Передбачається співпраця з іншими працівниками.	Основні навички професії можна освоїти протягом місяця, спеціальних знань не потрібно	Слюсар-ремонтник; оператор цеху відгодівлі, дорощування; оператор з обліку первинної документації
3	Вимагає застосування знань для виконання широкого кола різних робіт, з урахуванням зміни ситуації, більшість з яких є складними, нетиповими. Має місце значна відповідальність і самостійність, часто необхідно здійснювати контроль за діяльністю підлеглих	Основні навички професії можна освоїти протягом півроку	Оператор зі штучного осіменіння; оператор цеху супоросних, підсисних свиноматок; оператор цеху поросят-відйомишів
4	Передбачає застосування знань з метою виконання складних технічних, професійних чи управлінських робіт у ситуаціях, що вимагають значного рівня персональної відповідальності і самостійності. Часто має місце відповідальність за розподіл ресурсів і управління персоналом	Не менше 2-3 років	Завідувач фермою; зоотехнік-селекціонер;

Підготовка висококваліфікованого виробничого персоналу є лише частиною проблеми кадрового забезпечення сучасного свинарства. Необхідно потурбуватися питаннями закріплення працівників, особливо найбільш кваліфікованих. Крім підтримки гідного рівня оплати праці, слід широко застосовувати й інші форми мотивації – створення соціальної інфраструктури в місцях проживання працівників підприємства, надання допомоги в будівництві житла та ін.

З огляду на вищевикладене, можна стверджувати, що найближчими роками основним чинником у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств на галузевому та регіональних ринках виробництва м'яса свинини стане людський фактор реалізації виробничо-технологічного потенціалу та відповідні механізми його мобілізації.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Здійснений аналіз свідчить про те, що кожен завідувач свинокомплексом повинен мати базову підготовку ветлікаря або зоотехніка, що дає йому можливість повноцінного заміщення відповідних працівників при їх тимчасовій відсутності. Те ж стосується і виробничого персоналу. З іншого боку, формалізація і нормування вимог до компетенцій працівників дозволяє чітко визначити ступені їх професійного зростання, вибудувати логічну систему перепідготовки та підвищення кваліфікації на самому підприємстві.

Список літератури

1. *Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг) [Текст] / За ред. О. Г. Шпикуляка, Ю. П. Воскобійника. – К. : ННД ІАЕ, 2008. – 350 с.*
2. *Актуальні питання методології та практики науково-технологічної політики [Текст] / Під ред. Б. А. Малицького. – К.: УкрІНТЕІ, 2001. – 204 с.*
3. *Богачев, В. И. Экономическая и продовольственная безопасность регионов в условиях аграрной реформы [Текст] : учебное пособие / В. И. Богачев, Д. Д. Чертков, Б. Д. Чертков. – Луганск : Элтон-2, 2009. – 189 с.*
4. *Бугуцький, О. А. Аналіз економічної ефективності сільськогосподарського виробництва [Текст]/ О. А. Бугуцький. – К. : Урожай, 1976. – 56 с.*
5. *Язлюк, Б. О. Управління інвестиційно–інноваційними проектами в умовах ризику та невизначеності / Б. О. Язлюк // Економіка: проблеми теорії та практики. Випуск 214: В 4 т. Том ІІІ. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. С. 761-771.*

References

1. *Shpykuliak, O. H. & Voskobiinyk, Yu. P. (2008). Vytraty ta efektyvnist vyrobnytstva produktsii v silskohospodarskykh pidpryiemstvakh (monitorynh). Kyiv : NND IAE.*
2. *Malytskyi, B. A. (2001). Aktualni pytannia metodolohii ta praktyky naukovo-tekhnolohichnoi polityky. Kyiv: UkrINTEI.*
3. *Bohachev, V. Y. Chertkov, D. D. & Chertkov, B. D. (2009). Ekonomicheskaya i prodovolstvennaya bezopasnost rehyonov v usloviyakh ahrarnoi reformy. Luhansk : Elton-2.*
4. *Buhutskyi, O. A. (1976). Analiz ekonomichnoi efektyvnosti silskohospodarskoho vyrobnytstva. Kyiv : Urozhai.*
5. *Yazliuk, B. O. (2006). Upravlinnia investytsiino–innovatsiinymy proektamy v umovakh ryzyku ta nevyznachenosti. Ekonomika: problemy teorii ta praktyky, 761-771.*

Стаття надійшла до редакції 01.03.2015 р.